

Arşiv Kanunu Rafa mı Kaldırıldı? Millî Davamız; Arşivlerimiz

Hacı Haldun ŞAHİN

Tüm Arşivciler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Eğer tarihin konusunun kültürler olduğuna, kültürlerin ise dinamik yapılar olduğuna, dolayısıyla tarihin kültürler hakkında olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunmak yerine, kültürleri anlamaya çalışması gerektiğine inancımız tam ise, o zaman dünyanın en büyük "Kültür İmparatorluğu" olan Osmanlı Cihan Devleti'ni iyi tanımak ve anlamak mecburiyetindeyiz. İşte o zaman mevcut kültürleri dolayısıyla, dünyayı daha iyi tanımış olacağımızdan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Bu bakımdan arşivlerimiz, yeryüzüne adaletin, merhametin, ilmin, irfanın, dürüstlüğün, insan hak ve özgürlüklerinin, devlet geleneğinin en güzel örneklerini sunmuş olan bir millet için ve bütün modern dünya için fevkalade değerli ve önemlidir.

Onun için diyoruz ki, arşivlerimiz milletimizin ve devletimizin geleceğinin teminatıdır. Böylesine büyük çapta bir arşiv hazinesine sahip olmak şüphesiz temel hedefi belirlenmiş bir devlet politikasını gerektirmez mi? Elbette gerektirir. 1987 yılına kadar devletimizin böyle bir siyasetinin olduğu söylenemez. Buna karşılık 1987 yılından itibaren ise devletin arşivlerimizle ilgili gayet müspet hamleler yaptığı inkâr edilemez bir vaki'dir.

Bu tarihe kadar hem Millî Mücadele ve Mütareke dönemini ihtiva eden Cumhuriyet Arşivi, hem de Osmanlı dönemi arşiv malzemesini ihtiva eden Osmanlı Arşivi gereği gibi değerlendirilememiştir. Başta Başbakanlık ve diğer kamu kurumlarının teşkilat yapılarında, Cumhuriyet Arşivi'nin görevini ifa edecek bir hizmet birimi olmadığı için Cumhuriyet döneminde teşekkül eden arşiv malzemesinin kaderi, üretildikleri kurumların kendi anlayışlarına bırakılmıştır. 1931'de bir kısım devlet evrakının Bulgaristan'a hurda kâğıt fiyatına satılması da o günkü anlayışın eseridir. Oysa ki 1987 yılından itibaren arşivlerde uzman personelin istihdamıyla; arşivlerimizin neyi ifade ettiğini, neleri kapsadığını hem bilim çevreleri hem de kamuoyu yakından takip etmeye başladı. Söz konusu bu uzman kadro hem arşivleri çürümekten, yok olmaktan kurtardı, hem de bilim çevrelerine veri tabanı hazırladı. Bu gayretler sayesinde ki; devletin arşivlerimize bakış açısı değişti. Kısmen milletimiz, ecdadımızın mirasını anlama ve tetkik etme gayretini göstermeye başladı. Bu maksatla Tüm Arşivciler Derneği'ne Osmanlıca öğrenmek için onlarca müracaat olmaktadır. Tabii ki bu

sevindirici bir durumdur.

İçtimai ve beşeri ilim alanlarının kuşkusuz ana kaynakları arşivlerimizdir. Bu tarihi mirasımız bizleri önce yüzyıllarca kader birliği yaptığımız milletlerle, sonra bütün dünya milletleri ile bilgi ve düşünce alışverişine ve kaynaşmaya götürebilecek en sağlam, en güvenilir ve en zengin kaynaklardır. Bu zengin bakiye sadece ülkemiz için değil, bir dönem Osmanlı coğrafyası içerisinde yer alan ve bilahare ayrılmış olan 43 ülkenin tarihi için de vazgeçilmez değerdedir.

Bunlar:

Arnavutluk	Gürcistan	Macaristan	Suriye
Azerbaycan	Hırvatistan	Makedonya	S. Arabistan
Bahreyn	İrak	Mali	Somali
B.Arap Emir.	İsrail	Mısır	Tanzanya
Bosna-Hersek	Kamerun	Moritanya	Tunus
Bulgaristan	Karadağ	Nijer	Uganda
Cezayir	Katar	Nijerya	Umman
Cibuti	Kıbrıs	Polonya	Ürdün
Çad	Kuveyt	Romanya	Yemen
Ermenistan	Libya	Sırbistan	Yunanistan
Fas	Lübnan	Sudan	

Devlet-i Aliyye, himayesi altındaki ülkelerle beraber III. Murad döneminde yaklaşık 20 milyon km²'lik bir alana ulaşmıştır.

Bu toprakların 2.848.940 km² si Avrupa'da, 4.815.832 km² Asya'da, Fas'la beraber 12.237.419 km² si de Afrika'da bulunmaktadır.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Arap ve Balkan ülkelerinin tarihi kaynakları Türk arşivlerindedir. Onun için her fırsatta diyoruz ki; Osmanlı arşiv materyalini dikkate almadan, kullanmadan Ortadoğu, Arap ve Balkan dünyası üzerinde çalışma yapmak çıkarılacak sonuçları şüpheli kılar.

Yine gerek yurtdışında gerekse yurtiçinde çarpıtılan tarihi gerçekleri meydana koymak, yanlış kanaatleri düzeltmek elbette ki milli arşivlerimizin tasnif edilip araştırmaya açılmasıyla mümkün olmuştur. Arşivlerimiz üzerindeki çalışmaların iyi planlanıp, hedeflere varılması halinde, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin, milletlerarası münasebetlerde, Türkiye'nin hak ve hukukunu

muhafaza etmesi ve sağlıklı siyaset üretmesi mümkün olacaktır.

Mamafih, sahip olduğumuz Misak-ı Millî Haritası'nın bizim siyasi haritamız olduğu unutulmamalıdır. Bizim, bir de Ruh Haritamız mevcuttur ki, bunu kimse görmemezlikten gelemeyiz. "Müslüman Türk milletine beslenen sevgiyi, duyulan muhabbeti, annelerinden emdikleri süttten öğrendiklerini" söyleyenlere asla kayıtsız kalamayız. O coğrafyaların bütün insanları bizim kardeşlerimizdir. Biz bir zamanlar Cihan Devleti'ni hep beraber kurduk, hep beraber yaşattık. Ama günümüzde bu coğrafya Yahudi emperyalizminin kanlı pençeleriyle kan ve gözyaşı gölüne dönmüştür. Devlet olarak sözümüzün geçmediği, sesimizin çıkmadığı bu coğrafyalar bizlere yabancı kılınmış, unutturulmuş. Ortadoğu hemen yanı başımız. Üstelik adını Türkiye Cumhuriyeti'nin en seçkin üniversitelerinden birine verdiğimiz, bugünlerde Türk ve dünya kamuoyunun en çok konuştuğu kutsal topraklar. İnsanın ister istemez aklına hemen şu soru geliyor. Hakikaten Ortadoğu Teknik Üniversitesi niye, ne amaçla kuruldu? Adını taşıdığı bu coğrafyaya ait hangi ilmi ve stratejik tetebbularda bulundu. Doğrusu merak konusudur. Öyle zannediyorum ki, arşivlerinin incelenmesi durumunda adı geçen bu üniversitenin Ortadoğu üzerine stratejik araştırmalar yapması, değişik konularda fikir üretmesi gayesiyle teşekkül ettirildiği hemen anlaşılacaktır. Ne yazık ki, üniversitemiz yıllar öncesinden yüzünü batıya çevirmiştir. Bünyesinde, Ortadoğu'yla ilgili adından başka hiçbir şey bulamazsınız. Üstelik adı bile İngilizcesinden (Middle East) çeviri olduğunu ispatlarcasına Orta Doğu imlasiyle yazılmaktadır.

Oysa ki arşivlerimiz, ihtiva ettiği zengin arşiv malzemesiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin zengin bir kültürel mirasa sahip olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu son derece zengin kültürel miras, ülkemiz için tecrübe ve aynı zamanda itici bir güçtür. Bu tecrübe ve bilgiler ışığında her alanda atılacak adımların daha şuurulu daha anlamlı olacağı gibi neticeleri de Türk milleti için müspet olacaktır.

Peki, 1987 yılına kadar kamuoyunca adeta bir muamma olan, muhtelif köhne mekânların tozlu raflarında çürümeye terk edilen bu arşiv malzemesini günümüz itibarıyla; kullanılır hale getiren, depolara taşıyan, çalışıp tasnif eden, okuyup özetleyen, bilgisayar ortamına aktaran, onlarca yayının altına imza atanlar kim? Kimler? Yaklaşık yirmi yılını arşivlerde harcamış ve bu alanda ülkemizde tek kuruluş olan Tüm Arşivciler Derneği Başkanı olarak haykırıyor ve diyorum ki; bu tarihi mirasın mübeşşirleri kim? Fikir işçileri, ameleleri kim? Değerli kamuoyu bilir ki, arşiv uzmanlarıdır. Onlar Yemen'de, Çanakkale'deki meçhul askerler gibidir. Bugüne kadar hep birlikte haykırarak, arşivlerimizin geleceği için, çalışanların mesleki bir statüye kavuşturulması için önceliğimiz "Arşiv Kanunu"dur. Ama bugüne kadar bizi duyan olmadı. Bizler, sadece AB ülkelerinin ve ABD'nin ülkemizi köşeye sıkıştırdığı Ermeni Meselesi, Kıbrıs Meselesi ve Irak'ın işgaliyle birlikte Musul-Kerkük Meselesinde akıllara geldik. Bu durum bizleri olduğu kadar zannediyorum, arşivlerimizin önemini idrak eden bütün çevreleri de rahatsız etmektedir. Artık buna bir son verilmesi gerekir.

Anlaşılması son derece çetrefilli olan bu duruma son verecek yegâne adım da hiç şüphesiz dört başı mamur bir Arşiv Kanunu'nun bir an evvel çıkartılmasıdır.

160 yıldır modern usullerle mevcut olan arşivciliğimizin 21. Yüzyılda bir türlü kurumsallaşamamış olması düşündürücü, düşündürücü olduğu kadar hepimizin özlemi değil midir? Dünya çapındaki arşivciliğimizin artık bir kanuna kavuşturulması, icra erkinin en önemli görevlerinden biri değil midir?

Bakınız Karabağ krizi rafa kaldırılmış, Ortadoğu'da Irak, Filistin meseleleri, Balkanlardaki gelişmeler birbiri ardına dünya gündemine geliyor. Bu gibi ihtilaflı bölgeler için çözümler üretilebilmesi ise büyük ölçüde arşivlerimizdeki bilgi ve belgelerin uzmanlaşmış personel marifetiyle ele alınıp değerlendirilmesine ve Devletimizin değişik birim ve kademelerine raporlanmasına bağlıdır. Devletimizin milletimizin bekası için bunu yapmak mecburiyetindeyiz. Buna kayıtsız kalamayız. Kalmamalıyız.

HÜKÜMETİMİZ DEVLET ARŞİVİMİZİN KURULUŞUNUN 160. YILINDA ARŞİV KANUNU'NU T.B.M.M'DE KABUL EDEREK ÇIKARTMALI

Kurumumuza kudret ve itibar kazandıracak olan Arşiv Kanunu'nun bir an evvel yasalaşması için Tüm Arşivciler Derneği olarak bugüne kadar hep önderlik yaptık, yapmaya devam edeceğiz. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün bu alandaki müspet gayretlerini takdirle karşılıyoruz. Bu büyük bir sorumluluktur, bu sorumluluğun gereğini herkes hassasiyetle yerine getirmelidir. Hiç kuşkusuz bu alanda telafisi mümkün olmayacak bir hatadan sadece hata yapan değil, bu hatalara göz yumanlar da bu milletin nezdinde aynı derece sorumlu sayılacaklardır. Zira, günümüzde arşivlerimizin önündeki en büyük engel, bu mesleğin yasal dayanaklardan yoksun olmasıdır.

Bu yılın Mayıs, Haziran aylarında üzerinde sıkça konuşulan, T.B.M.M. bünyesindeki Milli Eğitim ve Adalet Komisyonlarına sevk edilerek adı geçen komisyonlarda görüşülen "Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Kanunu Taslağı" neden Meclis Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülerek Meclis gündemine alınmamıştır? Bu soru herkes için bir muamma. Bizler, bu tasarının "T.B.M.M gündeminin yoğunluğundan" ya da "daha önemli kanun tasarılarının görüşülmekte olduğundan" ertelendiği şeklindeki bir görüşe inanmak istemiyoruz. Değerli yasa yapıcıları sizleri, modern dünyanın gelişmiş, saygın ülkelerini incelemeye davet ediyoruz. Bakınız, günümüzde gelişmiş olan ülkelerin tamamı başta İngiltere ve Fransa olmak üzere birçok ülke arşiv konusuna gerçek manada değer ve önem vermekte, arşivlerin devletin hazinesi olduğuna inanmaktadırlar. Bizde ise herkes inanmış gibi gözükmektedir.

Yeryüzünde etkin bir devlet olma yolunun müktesebatımıza sahip çıkmak ve onu anlamaktan geçtiğini, küresel dünyada son zamanlarda cereyan eden hadiseler bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştur.

İLMİYYE CAMİASI İMZALARINA SAHİP ÇIKMALI
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık ve ona bağlı Dev-

let Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından 20-21 Nisan 1998 tarihleri arasında başkent Ankara'da tertip edilen I. Millî Arşiv Şûrası'na değişik çevrelerden bir çok ilgili iştirak etmiş, arşivciliğimizin mevcut durumu ve geleceğine ait birçok konu tartışılmıştır. Şûranın sonunda ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin seçkin üniversitelerine mensup, çok değerli ilim adamları aktif rol alarak Şûra Sonuç Bildirgesi'ni kaleme alarak altına imza atmışlar ve bu işin takipçileri olacaklarını deklare etmişlerdir.

I. MİLLÎ ARŞİV ŞÛRASI GENEL KURUL KARARLARI

Şûra Genel Kurulu iki günlük çalışmaları sonucunda aşağıdaki kararların ilgisi ve gereği için Başbakanlığa arzına oybirliği ile karar vermiştir:

I. MEVZUAT

1. Türkiye'deki bütün kamu kurum ve kuruluşları ile özel ve tüzel kişilerde bulunan arşivler için geçerli olacak ve çalışma, saklama, belge çoğaltma, okuyucuya sunma vb. hizmetleri düzenleyen bir "MİLLÎ ARŞİV KANUNU" çıkartılmalıdır.

2. "Millî Arşiv Konseyi" kurulmalıdır.

3. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bünyesinde döner sermaye kurulmalıdır.

4. "Millî Arşiv Şûrası" en geç dört yılda bir toplanmalıdır.

5. Kamu kurum ve kuruluşlarının ortak bir evrak yönetimi programı uygulayabilmeleri için buralarda öncelikle Arşivcilik mezunlarının istihdamı için "arşivci" unvanlı kadro ihdas edilmelidir.

6. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı, çalışma şartları ve düzeni bu kurum tarafından düzenlenen bölge arşiv müdürlükleri kurulmalıdır.

7. Şer'îyye sicillerinin tamamı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmelidir.

8. Yurtiçi ve yurtdışındaki Türk arşiv envanteri hazırlanmalıdır.

9. Arşivler, hafta sonlarında araştırmacılara açık tutulmalıdır.

II. BİNA

1. Osmanlı Arşivi hizmetini sürdürdüğü mevcut binalarda elverişsiz şartlardan dolayı yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu sebeple acilen bir "Arşiv Sitesi" yapılmalıdır.

2. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü makamı İstanbul'da olmalıdır.

III. PERSONEL

1. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Kadro Kanunu çıkartılmalıdır. Sözleşmeli olarak çalışan personelin hizmet süreleri değerlendirilmelidir.

2. Genel Müdürlük bünyesinde "arşiv uzmanı" statüsü ihdas edilerek mevcut personelin meslekî alanlarında tez hazırlayarak uzmanlık kadrolarına geçilmeleri sağlanmalıdır.

3. Personele "iş riski", "temininde güçlük çekilen personel", "Osmanlıca dil tazminatı" ve "fiilî hizmet zammı" verilmelidir.

4. Arşiv çalışma mahallerinin özellikleri dikkate

alınarak personel periyodik sağlık kontrolünden geçirilmelidir.

5. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü üniversiteler, diğer araştırma kurumları ve özel sektörle eğitim, araştırma ve teknoloji alanlarında yakın iş birliğine girmelidir.

IV. BİLGİSAYAR, KOPYALAMA VE YAYIN

1. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, arşivcilikle ilgili pratik ve bilimsel yayınlar hazırlamak, kurslar ve seminerler düzenlemek suretiyle kamu kurum ve kuruluşlarına teknik yardımda bulunmalıdır.

2. "Arşiv Otomasyon Projesi" bir an önce uygulanmalıdır.

3. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü diğer kurumlar ve arşivle ilgilenen araştırmacılara yönelik olarak süreli bir yayın çıkarmalıdır.

I. Millî Arşiv Şûrası" Genel Kurul Kararlarını imzalayan öğretim üyelerinin listesi,

Prof. Dr. Ethem Ruhi FİĞLALI, Prof. Dr. Atilla ÇETİN, Prof. Dr. Azmi SÜSLÜ, Prof. Dr. Nezihi AYKUT, Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ, Prof. Dr. Mustafa AKBULUT, Prof. Dr. Durali YILMAZ, Prof. Dr. Mübahat KÜTÜKOĞLU, Prof. Dr. Melek DELİLBAŞI, Prof. Dr. Özer ERGENÇ, Prof. Dr. Mehmet İPŞİRLİ, Prof. Dr. Ercüment KURAN ve Prof. Dr. Yusuf HALAÇOĞLU

Bu imza sahiplerinden vefat eden hocalarımıza Allah'tan rahmet, emekli olanlarına uzun ömürler dileriz. Aradan geçen bunca zamana rağmen ne Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ne de kıymetli hocalarımız yukarıdaki Şûra Sonuç Bildirgesi'nde yer alan birçok hususa sahip çıkmamışlardır. Buradan hem hükümetimizin saygı değer temsilcilerini, hem de üniversite camiasını bu meyanda Türk arşivciliğinin geleceği için son derece ehemmiyet arz eden Arşiv Kanunu'nun behemehal çıkması yönünde gayrete davet ediyorum.

Zira, günümüzde arşivlerimizin kurumsallaşmasının önündeki en büyük engel, bu mesleğin yasal dayanaklardan yoksun olması, çalışanların bir statüye kavuşturulmaması, mesleğin içinden gelenlerin hiyerarşide yer almaması, belli mevkiilerin kategorik düşünce alışkanlığından kurtulamamış olması, farklı düşünenlerin reaksiyoner olarak nitelendirilmesidir.

Türklerin millî terbiye, sosyal ve iktisadî seviyelerinin ilerleme ve yükselmesine Türk milli kültürünün tekamülüne çalışmak, bu millete ışık olmak, her Türk evladının bir görevidir. Biz arşiv çalışanları da, bu bilinç ve şuurla, mesleğimizi kemâl-i sadakatle ifâya gayret etmenin yanında, yaşadığımız ve yaşamakta olduğumuz buhranı aşmanın yollarını keşfetme gayreti içerisinde olan insanlarız. Onun için mezkur sıkıntıların giderilmesi veya giderilmesine yardımcı olunması, hiç kuşkusuz devlet arşivlerinin daha sistemli ve verimli hale gelmesini sağlayacaktır.

Bununla beraber, günümüzde artık Türk kamuoyu, arzusu dışındaki baskı ve tesirlerle ülkenin gelişme ve kalkınmasına sebep olan gecikmenin tarihimizi ve mazimizi anlamamaktan kaynaklandığını anlamakta güçlük çekmeyecek kadar ileri bir seviyede bulunmaktadır.